

Mainoriga Nõukogude impeeriumi lõppu

Tuleviku muutjad stardivad

Eesti inimesed teavad reeglina hästi firmat Mainor, mis on üles ehitatud enamuse Tallinna Ülemiste linnaosast. Vähem teatakse et kõik algas Lomonossovi (praegu Gonsiori) tänava lähisel olevast Kuhlbari 1 majast, kus seitsmekümnendatel aastatel asus ENSV Kergetööstuse Ministeeriumi arvutuskeskus. Siia, Kergetööstuse JS PKB / Mainor, tulid ma tööle vaneminsener programmeerijaks ühtsusseeria arvutile ES 1022 12.05.1980. Lühend tähendas 'juhtimissüsteemide projekteerimis-konstrueerimis-büroo'. Nimi "Mainor" oli lühend, mis oli moodustatud sõnadest "majandus", "informatsioon" ja "organiseerimine".

Mainori peainseneriks oli tehnikakandidaat Arvo Mägi (sünd 22.12.1935), endine arvutuskeskuse direktor. Mainori juhiks oli Ülo Pärnits (28.06.1936- 21.12.2016). P.Raidla kirjutas et Mainori rajajal Ülo Pärnitsal oli igas ametiasutuses ja ettevõttes käsi sees. Ning Mainor etendas olulist rolli tootmisjuhtide mõttemaailma kujundamises ja suutis ära kasutada toonase suletud ühiskonna iga väiksemagi pilu, mis lubas vähegi vabamalt hingata ja tegutseda. Ja kui vaja, siis ka võimaluse seda pilu vastavalt enda vajadustele painutada ning avaramaks muuta.

Mainori peadirektor Ülo Pärnits.

Kergetööstuse ministriks oli hiljuti saanud energiline Jüri Kraft (6.01.1935).

ENSV kergetööstuse minister Jüri Kraft.

Noppeid J.Krafti intervjuudest:

“Näiteks, uus Kommunaari hoone, mida soomlased ehtasid, maksis 20 miljonit dollarit. See olekski võib-olla ehitamata jäänud, kui omal ajal poleks Juri Andropov Eestis käinud. Mul olid enne seda jaapanlased külas olnud ning kaks pudelit Jaapani viskit külakostiks jätanud. Küsisin Johannes Käbinilt, et kui pakuks Andropovile ka. Käbin pisut köhkles, siis aga lõi käega. Kes teab, võib-olla just tänu tolele kohtumisele sain Andropovilt aastaid hiljem Kommunaari jaoks vajaliku allkirja”

Jääb mulje, et olite paljudele siinsetele võimumeestele pinnuks silmas. Oli siis vähemalt Moskva seljatagune olemas?

“Kahtlemata oli, mingil perioodil lendasin nädalas paar korda Moskva vahet. Seal oli palju tuttavaid. (Nimetab peast tolelaegsete võimumeeste ja nende asetäitjate nimesid.) Teisiti poleks seal hakkama saanud. Jäin Moskva ülemustele silma oma ettepanekute ja majanduseksperimentidega”.

Üks irvhammas on öelnud, et sotsialism ilma tutvusteta on nagu kapitalism ilma kapitalita.

“Väga täpselt on öelnud. Kuigi ega Moskvast kerge vehelda olnud. Pidid endale kuidagimoodi nime tegema, et uksest sisse saada. Mõned retseptid on mu raamatus ka kirjas. Eesti oli tolleaegse “vennaliku pere” üks viimaseid liikmeid, nii rahvaarvu kui territooriumi poolest. Seaduse järgi pidanuks mina umbes samas järjekorras seal ka sõna saama. Aga enamasti sain kolmandana-neljandana. Põhjus tegelikult selles, et ülejäänutel vennikestel olid asjad tihti üsna käest ära. Nii et taheti sekka midagi positiivset ka kuulata. Kord hakkaski Ukraina minister, muidu tore mees ja hea kolleeg, õiendama, et Eestis on rahvast miljon, Ukrainas 50 korda rohkem, aga importseadmeid saab Eesti rohkem kui Ukraina.”

Mainori tervisekeskusest ja sportlastest

1980. aastal luuakse tervisekeskus Vitalis, hiljem väikeettevõtte Mainor Vitalis. Doktorid Lembit Metsis, Semjon Umanski ja Rudolf Markovitš. Mainori keldrikorruse saunas tegi viimane neist mõõtmisi ja jagas soovitusi tervisesportlastele saunaprotseduuride kohta. Kasutan neid soovitusi tänase päevani. Näiteks enne pesemist tuleb mõned minutid kuuma sauna laval higistada. Pirita-Kose Särgava allee majas arendati hiljem välja materiaalne baas. Kuna maja tagastati hiljem omandireformiga omanikule, siis katkesid ka tervisesportlaste uuringud, kahjuks.

Mainori sportlased Tõivo Sarmeti juhtimisel osalesid iga-aastastel Eesti kergetööstuse töötajate võistlustel, kus võideti palju aukirju ja medaleid. Mainori ametiühingu komitee esimees Mats Säde (16.11.1942... 8.04.2011) ja Ester Oit (hiljem Hellerma), Mats Säde, Guido Pärnits osalesid neil võistlustel aktiivselt.

Suvel osalesime rahvarohketel Tallinna ülelinnalistel orienteerujate neljapäevakutel. Eesti põhjarannikul oli sageli probleeme piirivalvuritega, kes ei tahtnud mere äärde lubada. Aga eestlased olid järjekindlad. Enamus Harjumaa metsadest said meile tuttavaks!

Kuidas Mainori insener kõrgtöoga raha teenis?

Mainoris töötasid ka tõsised mägitõusukad, näiteks Tõivo Sarmet, Olav Altosaar, Tamara Samarüütel ja Ülo Kangur. Koos käisid Tõivo ja Ülo kõrgema raskusastme mägitõusukal Pamiiris 1984. a suvel, kus püstitasid Eesti mägitõusukate kõrgusrekordi. Mõlemad olid seitsmekümnendate aastate algusest regulaarselt kõrgmägedes rasketel käinud ja ise gruppe juhtinud.

Kaheksakümnendate ehitati Tallinna palju suurblokkidest paneelmaju, põhiliselt muidugi sisse-rändajatele Venemaalt. Kuid nende kvaliteet oli vilets, eriti suurpaneelide ühenduskohad – vuugid. Siin avanes mägitõusukatel ja alpinistidel hea võimalus normaalsest palka teenida. Kinnitasime 3 julgestusköit katuse konstruktsioonide külge. Enda iste alpinismividiinaga liigutatavalt ühe köie külge ja selg ees üle katuse ääre alla. See on paras julgustükk! Teine köis on enda veelkordseks julgestamiseks, näiteks haarava sõlmega, mida saab liigutada vastavalt alla liikumisele. Kolmas köis on näiteks segu ämbri jaoks ja on samuti liigutatav. Nii saab ühe laskumisega umbes 3 meetri laiuselt vuugid parandada või aknapleki alused veekindlaks hermetiseerida.

All plekitüki peal tegime ja segasime mõrdisegu valmis ja viisime liftis ämbritega üles. Kinnitasime köied veidi edasi ja töö jätkus. Tööd oli palju Mustamäel, Lasnamäel ja Õismäel. Ka Toompea nõlva tegime regulaarselt ilusamaks. Rohi ja noored oksad kivide vahelt välja ja tsemendisegu asemele. Tuleb ju Toompea nõlvad ilusaks teha!

Paneelmaja vuuke parandamas.

Tegime kõrgtöid ka Saku Õllevabrikus uute katelde paigaldamisel. Päris mitu uut autot saime selle raha eest osta. Probleem oli rohkem selles et autosid vabamüügis reeglina polnud. Ainult ametiühingu tuusikuga... kõige ustavamatele! Mul õnnestus sinist värvi Moskvitš 1985. aasta augustis siiski vabamüügist osta... kõrgtööl teenitud raha eest. Ja mõned aastad hiljem ka kooperatiivkorter Lasnamäele oma raha eest osta. Samal ajal kui Venemaal värvati inimesi tasuta korteriga Eestisse tööle.

Mainori ikoon- must ronk

Mainori tark ronk.

1982. aastast muutus nimi Mainor Jaak Leimanni ettepanekul omamoodi ikooniks, mida seostatakse Londoni Toweri targa rongaga. Nimelt elavat Toweri tornis tark ronk, vana hea Inglismaa

sümbol. Kuni ronk elab, seni elab ka Briti impeerium! Mainori must ronk oli üle veerandsajandi hea tervise juures. Minu raamaturiiulilgi on aukohal must ronk, mis meenutab mulle Mainori aega.

Alates 1983. aastast vahetas Mainoris ES 1035 välja arvuti Minsk 32. Arvutuskeskus hõlvas neljanda korruse tänavapoolse osa. Alates 1984. aastast lisandus andmehõive büroos arvuti CM-4. Arvutite teenindamiseks töötas palju osakondi: projekteerimis- ja programmeerimisosakonnad, andmete vastu võtmise ja väljaandmise ning andmete ettevalmistamise osakonnad. Algandmed perforeeriti kas perfokaartidele või perfolintidele. Andmeid võeti vastu ka teletaibiga. Arvutusosakonna operaatorid lahendasid arvutil ülesandeid. Arvutustehnika osakonna elektroonikud ja mehhaanikud hooldasid arvuteid.

ES-1035 ühtsusseeria arvuti – saalitais rasket rauda.

Operaatorite osakonna juhataja Reet Rattasep, operator Anu Vokk, peainsener Tiit Hindrikus, elektroonikute osakonna juhataja Tõnu Nõmmik, elektroonikud Mart Parmas ja Velda Timm.

Vaadates arvutite baasil lahendatud ülesandeid leiti neil aastatel et suurim oli see Kreenholmi Manufaktuuris- 140, Klementi-nimelises Õmblustootmiskoondises – 35, TTTK Maratis – 32, Õmblustootmiskoondises Baltika – 20, Sukavabrikus Punane Koit – 10, Naha- ja jalatsite

tootmiskoondises Kommunaar -3,Õmblusvabrikus Võit – 1. Narvas Kreenholmi Manufaktuuris oli oma arvutuskeskus, ülejäänud kergetööstuse ettevõtted kasutasid Mainori arvutuskeskuse teenusi.

Algul töötasin Olav Altosaare osakonnas. Seejärel Gustav Maiste, Boriss Zahharovi ja Vello Kristi osakondades. Minu AJS alased teadustööd Mainoris koos Ester Oit (Hellerma)ga: Tootmise operatiivjuhtimise alamsüsteem TTTK Marat. Valmistoodangu väljalaske plaani täitmise arvestus ja analüüs. Tehniline projekt ja tööprojekt. 1984 176 lk; Turustuse juhtimise alamsüsteem TTTK Marat. Valmistoodangu jääkide arvestus. Tehniline projekt ja tööprojekt 1985 177 lk; Turustuse juhtimise alamsüsteem TTTK Marat. Toodangu lähetuse arvestus. Tehniline project ja tööprojekt. 1985. 157 lk; Turustuse juhtimise alamsüsteem TTTK Marat. Trikotaaži tootmise juurdeldõikuse juhtimine. Tehniline projekt ja tööprojekt. 1985. 320 lk.

Mainoris oli võimas paljunduskeskus, kus töötasid Ago Selgmäe ja operator Tamara Samarüütel jt. Dokumente paljundati väga palju, sest bürokraatia õitses kõikjal. Mäletan kuidas igal nädalal tuli paljudel osakondadel leida paar inimest Mainori varustusosakonnale appi. Suuri 100 kiloseid paberi- rulle laadisime ühest Vana-Narva mnt hulgilaost. Varustusosakonna juhatajaks oli Aleksander Rossmann, tema abilisteks Eve Generalov, Sirje Mikson jt. Vaustajaid oli arvukalt sest varustamine oli NLiidu ettevõtetele võtmeküsimus. Ja A.Rossmann juba oskas vajalikku välja kaubelda, oli lisaks tubli näitleja.

Käisin regulaarselt Moskvast NLiidu kergetööstuse peaarvutuskeskuses komandeeringus. Seal tuli regulaarselt esitada andmeid infokandjatel (perfolindid ja magnetlindid). Peaarvutuskeskus asus Moskva äärelinnas kurikuulsa Stalini Kuntsevo suvila kandis. Käisin ka Ivanovo linnas, mis on tuntud tekstiilitöötajate, naiste linnana.

Regulaarselt pidid Mainori insenerid (nagu NLiidus igal pool) aitama kolhoose sügistöödel. Meenub Lokuta kolhoos Tallinnast 101. kilomeetril, kuhu pealinnast litse saadeti. Aga tuli peagi loobuda: külameestele litsid meeldisid väga!!! Aga mainorlased pidid tööd tegema. Regulaarselt tuli inseneridel aidata ka ehitajaid, kes ei jõudnud valmis planeeritud ajaks linnahalli, koolihooneid, kaubanduskeskusi ega Mainori elamut. Jälle tuli Tallinna Mererajooni parteikomiteest vastav korraldus. Midagi oli mäda selles proletaarses impeeriumis! Minister J. Kraft kirjutab ka oma hilisemates mälestustes kuidas ta kergetööstuse objektidel pidi ehitajaid- joodikuid aitama. Selline oli proletariaadi diktatuuri võim, mis oli hädavajalik impeeriumi püsimiseks.

Muidugi oli kohustuslik osaleda 1.mai ja NL sünnipäeva - 7.novembri demonstratsioonidel ja karjuda 'Hurraa' parteijuhtidele! OK, tähendab ju mongolite sõjahüüd 'Hurraa'- Tapan!?

Mainori tantsutüdrukud

1984.a loodi Mainori Reklaami ja Propagandakeskus, mis tagas et Krafti ministeeriumi asjad olid pidevalt ETV-s. Mainin siin kolleeg Ester Oit/ Hellerma (26.10.1955 – 28.09.1994) suurt tööd Mainori tantsutüdrukute trupi juhendamisel. Rockabilly Rock'i muusika kõlas Mainoris sageli nii trupi harjutusel kui ka rahvasportlaste aeroobikatreeningutel. Mainori noored tantsutüdrukud löid laineid. Millised seksikad kaunitarid... ja millised poosid. Nõukogude inimestele nii harjumatud alates suurest oktoobripöördest 1917! Kasvatati ju kuuendikul planeedist seksivabu inimesi. Hiljuti ilmunud 'Avameelselt abielust' tekitas ju lausa revolutsiooni.

Tantsutüdrukud.

Ülo Pärnits ja Mats Sade jälgivad Mainori tantsutüdrukute esinemist.

Harrastasin minagi aeroobikat, rohkem siiski jooksutrenni Kadrioru pargis. Ja seejärel Mainori sauna pesema ja higistama. Üllatav oli Esteri mitmekülsus: esindas Mainorit spordi-võistlustel, oli tantsutüdrukute treener ja ka arvuti programmeerija. Kahjuks katkes tema maine tee hiljem parvlaev Estonia hukuga, kus Esteri tantsutrupp esines tormile vaatamata lõpuni. Nüüd tantsib ta taevas inglitele, maised jäänused on Tallinna Metsakalmistul.

Ester Oit (Hellerma)

Mihhail Gorbatšov Nõukogude impeeriumi juhiks

1985.a aprillipleenum alustas Mihhail Gorbatšovi juhtimisel uutmist, turumajanduse järk-järgulist rakendamist. Mainor üritab viia Eesti kergetööstuse täielikule isemajandamisele. Tallinnas valmis uus Poliitharidusmaja, mida rahvas kutsus peagi Karl Vaino järgi Karla katedraaliks.

1986. 26. aprilli öösel kl 1.23 toimus plahvatus Tšernobõli tuumaelektrijaamas, mida algul püüti varjata korraldades näiteks lähedal paiknevas Kiievis töötajate maidemonstratsiooni. Varjamine kiirendas uutmist ja perestroikat NLiidus.

Eesti tänavapilti iseloomustasid pikad järjekorrad alkoholipoodide uste taga – Gorbatšovi viinavastane võitlus. Gorbatšovi majandusreform lubas individuaaltööd kaasates 2 abilist. Erataksojuhid, vahvliküpetajad, suhkruvatimüüjad alustasid oma äri.

Kirjanik Arvo Valton tõstatas Eestis fosforiidi kaevandamise probleemi. Loodi Eesti Muinsuskaitse Selts. Vene bürokraatiamasina lahtimuukimise võti- 'Vana Tallinn' liköör ja ladus veenmisoskus. Seda kinnitasid Mainori töötajad. Aasta 1986 märksõnaks kujunes riiklike väikeettevõtete loomine, mis oli isemajandamisele ülemineku loogiline jätk. Mainor sammus siin esirinnas. Kogu NSV Liidu esimene väikeettevõtte asutati just Mainoris Vello Vallaste (sünd 1947) eestvõtmisel ja selle nimeks sai Mainor Konsult.

Järgnesid turismifirma Mainor Meelis, reklaamifirma Inorek Grey, jalatsifirma Mainor King, elektriseadmeid tootnud ja müünud Mainor Fredi... Kõigi nende asutajaks oli riigiettevõtte Mainor, kuid

teenitud tulu kuulus töötajaile. Kuuldus, et Eestis on ettevõtte, millel on õigus asutada väikeettevõtteid, levis kiiresti üle NSV Liidu.

Mul oli võimalus koos paarisaja eestlasega matkata Kamtšatka poolsaare kaunis looduses. Ronisime vulkaanidel ja kuumavee allikatel. Mäletan et ühe matkapäeva õhtul tegime endile spaa. Selleks tuli paarikümne meetrise vahega kuuma vee ja külma vee ojad ühendada. Saime normaalse 35 kraadise miniujula. Mitmel pool nägime mahajäetud veel töötavaid kuuma vee kaevusid. Ajasime kuuma veega habemed maha, kuid vee jätsid geoloogid veel pikalt voolama...

Tüüpiline looduse lagastamine torkas Kamtšatkal eriti silma. Kus on majade kütmine maa soojusega ja kasvuhooned nagu Islandil? Selline lagastamine oli planeeritud ka Eestimaa Rakvere kandi fosforiidi maardlatele. Kojulennul Vladivostokist Riiga nägin linnulennult väga ilusat Eestimaad.

1987 Kergetööstuskontserni Estar loomine

Veebruaris külastas Mihhail Gorbatšov Eestit, Minister Jüri Kraftiga pidas ta tõsise diskussiooni majanduse uutmisest. NLiidu parteijuht mainis ka vene propaganda väidet et Eesti on NLiidule võlgu, mis vihastas paljusid eestlasi. Me ju mäletasime et Eesti ja Soome majandused olid enne 1940. aastat üsna võrreldavad.

‘Rahva Hääle’ peatoimetaja asetäitja Siim Kallas pühjendas nn nelja mehe ettepaneku koostamise motiive ajakirjanduses järgmiselt: “Rahva seas valitseb juba pikka aega suur rahulolematuse elatusaseme tegeliku halvenemise pärast. Müügilt on kadunud kohv, kohe kaob bensiin, oleme unustanud ajad, millal poest sai vabalt osta Maroko apelsine, viinereid, hollandi juustu, suitsuangerjast rääkimata. Eesti kergetööstus toodab üha rohkem, poes on aga järjest vähem saada, sest üha rohkem kaupa läheb tsentraliseeritud jaotussüsteemi ja ka kaubareisijate tõttu mujale. Kortereid ei jätku, keskkonna seisund halveneb pidevalt. Kuigi poes süüa ei ole, toodab Eesti põllumees liha ja piima ühe töötaja kohta rohkem kui kusagil mujal NSV Liidus’

Jüri Kraft, Raissa ja Mihhail Gorbatšov Tallinnas.

Eestis algas fosforiidisõda Rakvere lähedale planeeritavate kaevanduste vastu, mis pööraks suured maa-alad segamini ja tooks palju venelasi Eestisse elama.

Loodi kergetööstuse tööstus- ja kaubanduskontsern Estar, mis toob veerandi Eesti tööstusest Eest alluvusse. Selleni jõuti Mainori spetsialistide väga tõhusal kaasabil. Loomise idee oli saavutada oma ministriumide haldusalas firmadele iseseisvus nii sise- kui väliskaubanduses, luua oma kaubandusvõrk.

Tööd alustas NL esimene väikeettevõtte Mainor Konsultant, kus aasta lõpuks oli 8 töötajat Vello Vallaste juhtimisel. Firmsale tuli tellimusi Baikali järve lähedast Ulan-Udest kuni Kalingradini Balti mere ääres.

Augustis juhtisin Kesk-Pamiiris kõrgema raskusastme Eesti mägitatka gruppi. See oli minu kolmas meistritatka juhtimine Järgmisel aastal kinnitaski NLiidu Spordikomitee mind meistersportlaseks mägitatkamises.

Laupäeval 26.septembril ilmus Tartu ajalehes 'Edasi' artikkel Siim Kallase, Tiit Made, Edgar Savisaare ja Mikk Titma ettepanekuga kogu Eesti NSV täielikule isemajandamisele, IME programm.

Koht ja nädalavahetus on olulised võimalike repressioonide vältimiseks. Näiteks E.Savisaar oli siis ENSV Plaanikomitee osakon-najuhataja, esimees Valeri Paulmanni alluv. IME programmi väljatöötamisesel osalesid paljud Mainori töötajad. Peadirektor Ülo Pärnits kirjutas peale avaldamist seda toetava artikli.

1988 Loomeliitude pleenumist Rahvarindeni

Toompeal toimus 1... 2. aprillil Eesti loomeliitude plenum. 1.04 tuli Mainori teadusdirektoriks Edgar Savisaar, mille eest minister Jüri Kraft sai EKP KK bürool kõva peapesu. Peagi käis E. Savisaar ETV telesaates 'Mõtlemine veel' välja idee Rahvarinde moodustamiseks. Muidugi Gorbatsšovi uutmise toetuseks. Kui senini oli raskuskeskmes NLiidu majanduse reform, siis nüüd keskendus Mainori tegevus poliitilise süsteemi muutmisele..

Suve algul toodi Vaino Väljas Nikaraaguast Eestisse tagasi EKP juhiks venemeelse Karl Vaino asemele. Rahvarinde suurüritus 'Eestimaa laul' 17. juunil tõi Tallinna Lauluväljakule üle 150 tuhande eestlase. Milline võimas ühtekuuluvustunne oli siin! Ja Heinz Valk'i loosung 'Ükskord me võidame niikuinii!' Paljud Rahvarinde tuntud tegelased olid Mainori majas igapäevaselt liikumas.

Aga venemeelsed hakkasid koonduma ja oma võimu näitama. Eesti Töökollektiivide Liidu ajalooline tähtsus seisnes selles, et see blokeeris intrite ja venemeelse Töökollektiivide ühendnõukogu kavandatud Eestile vaenuliku tegevuse.

E.Savisaar vajas oma tegevusele tagasisidet avaliku arvamuse näol. Selleks loodi Mainoris Avaliku Arvamuse Uuringute Keskus, peagi aktsiaselts EMOR, mida juhtis Karin Niinas. Varsti asus selles tööle Eesti Raadio sotsioloog Juhan Kivirähk.

Eesti vajas turvateenistusi. Mainori karate-klubist kujunes Jaanus Rahumägi juhtimisel välja turvateenistus, mis turvas ka Rahvarinde üritusi.

1989 Vaat see oli valimisvõitlus!

18. jaanuaril 1989 võeti Eesti NSV Ülemnõukogus vastu Eesti keeleseadus, mis kuulutas eesti keele taas riigikeeleks. Seadusega sätestati eestikeelse asjaajamise ja suhtlemise õigus, kuid tagati ka venekeelse asjaajamise ja suhtlemise võimalus.

Toompeal Pika Hermannini tornis heisati taas Eesti sinimustvalge lipp, mida jälgisime rõõmuhüüetega.

Ajalooliselt vast kõige tähtsamad olid 26. märtsil 1989. aastal valimised NSV Liidu rahvasaadikute kongressile. Vaino Väljas palus Jüri Kraftil Narvas kandideerida.. Algul oli 13 kandidaati, nende hulgas isegi ENSV riikliku julgeoleku komitee esimees Karl Kortelainen. Lõpuks jäi mu põhiliseks vastaseks ENSV ülemnõukogu presiidiumi sekretär Viktor Vaht, läbi ja lõhki riigitrüü mees. Talle anti isegi helikopterid – see on uskumatu, sest sellist reklaami tehakse ainult Ameerikas –, millelt loobiti lendlehti, kus teda kiideti ja mind sarjati. Aga Ida-Virumaal elavad eestlased olid südid. Nad kirjutasid Jõhvis plangu peale pulverisaatoriga: «Mine p..sse, Viktor Vaht, meie mees on Jüri Kraft!»

J.Krafti valimisstaabi juhiks oli Mainori juht Ü.Pärnits. Mäletan et sõitsime mikrobussiga Narva reklaami jagama. Narvas tundsin kuidas J. Krafti artikleid ei avaldatud, agitatsioonimaterjale hävitati. V.Vaht puistas samal ajal lennukilt oma lendlehti ja organiseeris valijate purjujootmist. J.Krafti aitasid kõvasti Mainori avaliku arvamise küsitlused, mis olid populaarsed. Samuti edukas kergetööstuse eksperiment, mille artiklid ilmusid Pravdas ja välismaal. Eestimeelne oli ka põlisnarvakast Kreenholmi Manufaktuuri direktor Oleg Klušin.

Eestist valiti Liidunõukogusse Väljas, Lauristin, Mikiver ja Kraft. Kohti komisjonides jagasime Eesti esinduses Sobinovski tänaval. Meie põhiülesanne oli MRP pakti ja salaprotokollide avalikustamine, avalik hukkamõist ning Eesti okupeerimise tunnistamine. Osalesin neil valimiskomisjoni liikmena. Mainoriga olid tihedalt seotud 4 valitud saadikut, lisaks J.Kraftile veel Hardo Aasmäe, Edgar Savisaar ja Ülo Vooglaid.

Suurüritus Balti kett ja Eesti Aerokosmiline Agentuur

Balti kett oli 23. augustil 1989 Eestis, Lätis ja Leedus korraldatud ühine poliitiline massimeeleavaldus, mille eesmärgiks oli demonstreerida maailmale Baltimaade vabadustahet ja juhtida tähelepanu NSV Liidu ja Saksamaa vahel poole sajandi eest sõlmitud Molotovi-Ribbentropi paktile, mille salaprotokollid viisid Baltimaade okupeerimise ja annekteerimiseni NSV Liidu poolt. Mainori rahvaga hoidsin kätest kinni Järvamaal, oli võimas tunne!

Taasasutati Eesti pank, mille esimeseks presidendiks nimetati Rein Otsason. Mainori majas oli loomisel 3 panka: investeerimispank, Esttex Pank ja EVEA Pank. Eesti oma Wall Street!

Mainoris tekkis mote hakata läände vahendama NLiidu kosmosetehnikat. Mainorlane ja matkainstruktor Jaak Lokk rajas selleks Mainoris Eesti Aerokosmilise Agentuuri. Piibli saatmine kosmosesse leelati NLiidu tagulaste poolt siiski ära, kuid Londoni konverentsi vastu oli väga suur huvi.

1990 Eesti Kongressist intrite vastuhakuni

Eesti Kongress oli rahvaalgatuse tulemusel 24. veebruaril 1990 toimunud üle-eestilistel kodanike komiteede valimistel valitud rahvaesindajatest moodustatud Eesti Vabariigi õigusjärgsete kodanike esinduskogu. Mainorlased osalesid aktiivselt kodanike komiteede valimistel. Kongressi esimene istungjärg toimus 11.–12. märtsil 1990 Estonia kontserdisaalis.

Algkoosseisu kuulus 499 hääleõiguslikku liiget ja 43 Eesti Vabariigi kodakondsuse taotlejate seast valitud sõnaõiguslikku liiget. Eesti Kongressi liikmed valisid enda hulgast täidesaatva organi Eesti Komitee. Selle esimeheks valiti Tunne Kelam. Eesti Kongressi peamine eesmärk oli Eesti Vabariigi taastamine selle seadusliku kodanikkonna poolt õigusliku järjepidevuse alusel.

Vähe oli kuulsamaid lauseid Eesti poliitikas, kui tol nädalavahetusel Edgar Savisaare „Ma kordan: Toompead rünnatakse!“. 1990. aasta 15. mail toimunud interliikujate ning töökollektiivlaste pikett oli iseseisvuslastele õnneliku lõpuga lugu, kus tuhanded eestimeelsed tormasid appi oma hättasattunud valitsusele ning sissepiiratud interliikujad ja töökollektiivlased taandusid kiiruga mööda inimkoridore, kus neile skandeeriti: „Eesti! Eesti!“.

15. mai piketi päästikuks oli sündmus nädalapäevad varem. Äsja ametisse astunud Ülemnõukogu, kus oli tugevas positsioonis Rahvarinne, nimetas sümboolikaseadusega Eesti NSV ümber Eesti Vabariigiks, saatis minevikku punalipud ja kuulutas riigivärvideks sinise, musta ja valge.

Lossihoovi tunginud meeleavaldajad Mihhail Lõssenko juhatusel pidasid kõnesid ja olid ka ise segaduses, et mis edasi. Nende peataolek muutus veel suuremaks, kui üks lossiuks avanes ja protestiloosungeid hõiganute juurde astus peaaegu kahemeetrine NSV Liidu kindralmajor Zijautdin Abdurahmanov, õhukaitsediviisi komandör. Tookord oli 105-liikmelises ülemnõukogus neli kohta võõrväe ohvitseridel.

Abdurahmanov ei patsutanud Toompea lossi hoovi murdnud meeleavaldajatele õlale, et tublid poisid, ärge poolel teel peatuge. "Tal viskas üle," meenutab Jaak Jõerüüt, "et kas korda enam ei ole ja mis laamendamine see on". NSV Liidu toetajad said taas aru, et Nõukogude armee toetust nende selja taga ei ole.

15. mai 1990 õhtul kuulutas valitsuse esimees Edgar Savisaar Toompea lossi rõdult välja Kodukaitse moodustamise. Ruttasin minagi kiirelt Toompea lossi ja nägin venemeelsete taandumist eestlaste piirangust välja ja alla. Astusin kodukaitse liikmeks ja jäin Toompea lossitorni keldrikorrusele ööbima. Kodukaitse ülemaks oli Andrus Öövel. Peagi saime ilusa sinise vormi, millega korduvalt käisime Eesti Raadio ja Telemaja valvamas intrite vastu.

3. märtsist kuni 2. aprillini 1992 teostas Eesti Kodukaitse Rummu vangla II ja III koloonia välisvalvet. Sõitsime Tallinnast bussdega terveks ööpäevaks Rummu ja valvasime Vene sisevägede asemel vange. Olime vahitornides automaatidega. Mäletan kuidas poised tulistasid õhkpuksist rotte, mida oli seal arvukalt.

1991 N.Liidu lõpp ja Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamine

Ligi 400 töötajaga Mainor muutus konsultatsioonifirmast ärikontserniks, mis müüs oskusteavet.

Ärevad päevad olid Eestis ja teistes Balti riikides alates 19. augustist kui NLiidu vanameelsed üritasid M.Gorbatšovi võimult kukutada. Tankid ja soomusmasinad sõitsid Pihkvast Tallinna ja ootasid edasisi käske Tallinna teletorni juures, mida eestlased kaitsesid.

Eesti Vabariigi Ülemnõukogu kuulutas Ülo Nugise eesistumisel peale Moskvast toimunud putši ebaõnnestumist 20. augustil oma otsusega välja Eesti riikliku iseseisvuse. Peagi sõitis Venemaa president Boris Jeltsin Tallinna et kohtuda Balti riikide juhtidega. Ta kutsus sõjaväelasi mitte sekkuma Balti riikide siseellu. Ja keeustas kommunistliku partei. Arnold Rüütel kohtus Moskvast Mihhail Gorbatšoviga, kes lubas jõudu mitte kasutada. Peagi kirjutati alla Eestis tegutseva NLiidu KGB likvideerimise aktile.

Tulenevalt plaanimajandusest oli riigi majandus pidevalt hädas elanike varustamise toidu ja tarbekaupadega. Hoolimata NLKP KK algatatud uutmisest 1985. aastast hakkasid Nõukogude Liidu koosseisus olevad liiduvabariigid formaalseid riiklikke struktuure ära kasutades võtma endale järjest rohkem võimu, mis viis lõpuks Nõukogude Liidu lagunemisele iseseisvateks riikideks.

1991. aasta 8. detsembril Venemaa, Ukraina ja Valgevene presidendi sõlmitud Belovežje lepinguga otsustati Nõukogude Liit laiali saata. Nõukogude Liidu lagunemine jõustus NSV Liidu Ülemnõukogu ülemkoja, NSV Liidu Ülemnõukogu Vabariikide Nõukogu deklaratsiooniga 26. detsembril 1991. Elagu Eesti Vabariik! Eesti Vabariigil ja Mainoril oli siin väga suur osa.

Saatuse ironia oli seegi et NLiidu ja tema kommunistliku partei viimasel päeval 20. augustil 1991 jõudis Kesk-Pamiiris NLiidu kõrgeima Kommunismi mäe tippu 7495 m kõrgusele Mainori mägiatkaagrupp meistersportlase Tõivo Sarmeti juhtimisel. Jälle need eestlased!

Mainori spordijuht Tõivo Sarmet NLiidu kõrgeimas Kommunismi mäe tipus.

Kokkuvõtteks

Tähelepanelik lugeja küsib: ‘Mis sai Mainori aluseks olnud Eesti kergetööstuse arvutuskeskuse ühtsusseeria arvutitest?’

Need visati Kuhlbari 1 4. korruse aknast alla puruks. Vist midagi ostis Venemaa Kaug-Ida ettevõtte? Reeglina ei tahtnud ühtsusseeria arvuteid isegi vana raua kokkuostjad. Saalitäied rasket rauda olid oma ülesande – lõpetada Nõukogude impeerium ja sotsialism — edukalt täitnud.

Ilmne tõetus et USA IBM firma arvutite kopeerimine ja varastamine oli vale tee, mis viis Vladimir Putini mõttes ‘maailma suurima geopoliitilise katastroofini’!

KÜSIMUS: KUIDAS MURDA HIINA SELTSIMEESTE SOTSIALISM???

Palju tervisi ja pikka iga endistele ja tänastele mainorlastele ja ‘meie mees’ Jüri Kraftile!

Ülo Kangur, mainorlane 1980... 1991.

25.03.2021 Lisa loe: Mati Laos, Mainori lugu, 2014;

Mati Laos, Jüri Kraft: Härra seltsimees minister, 2017.